

Modernleşme Döneminde Bir Kadın Yazarın Portresi: Emine Semiye Hanım

Şahika Karaca*

Özet

Emine Semiye Hanım, Tanzimat'ın önde gelen devlet adamlarından Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı, ilk kadın romancımız olarak kabul edilen Fatma Aliye Hanım'ın kız kardeşidir. Emine Semiye Osmanlı kadın hareketinin öncülerindendir; yazar, siyasetçi, gazeteci, öğretmen ve hemşire olarak oldukça renkli bir kimliğe sahiptir. Emine Semiye hem çeşitli gazetelerdeki yazılarında hem de edebî eserlerinde kadın hakları, feminizm, çocuk terbiyesi, siyasi ve sosyal konular üzerinde durmuştur. Bu çalışmada Emine Semiye'nin siyasi ve sosyal faaliyetleri, edebî kimliği, eğitimci kimliği ve kadın hareketleri içerisindeki yeri belirginleştirilerek Türk edebiyatı ve Türk kadın hareketi içerisinde hak ettiği yeri alabilmesi hedeflenmektedir.

Anahtar Kelimeler

Emine Semiye, Tanzimat edebiyatı, Fatma Aliye, Osmanlı kadın hareketi.

Giriş

Ünlü devlet adamı, tarihçi ve hukukçu Ahmet Cevdet Paşa'nın ikinci kızı Emine Semiye Hanım 1864-1944 arasında yaşamıştır. Batı'da eğitim gören ilk Türk kadınlarından. Fransa ve İsviçre'de 7 yıl psikoloji ve sosyoloji eğitimi almıştır. Daha sonraki yıllarda uzun süre Paris'te yaşar ve oğlu

* Yrd. Doç. Dr., Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü / Kayseri
skaraca@erciyes.edu.tr

Cevdet Lağas'ın Paris'te siyasî bilimler tahsili sırasında yanında bulunmuştur. Emine Semiye iki kez evlenmiştir. İlk eşi Kazaskerzadeler'den Mustafa Bey'dir. Yazarın ilk eşi hakkında bilgi yoktur. İkinci eşi ise ünlü valilerden Reşit Paşa'dır. Emine Semiye, dadısının oğlu Reşit Paşa'yla yapmış olduğu evlilikten olaylı bir şekilde ayrılır. İlerleyen yaşlarında Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde ve İstanbul'da kız okullarında Türkçe ve edebiyat öğretmenliği yapar.

Türk Edebiyatındaki Yeri

Emine Semiye Türk edebiyatının ilk kadın yazarlarından. Yaşadığı dönemin sosyal, siyasî ve fikrî anlamda çok hareketli olması ve sosyal meselelere duyarlılığı nedeniyle uzun yıllar yazmıştır. Emine Semiye roman, hikâye, deneme, hatırat, şiir gibi edebiyatın hemen her türünde eser vermiş bir yazardır. O, *Hürriyet Kokuları*'nın başlığının altına "İnsan ölür âsârı yaşar" ibaresini düşerek yazmaktaki amacının gelecek nesillere kendisini hatırlatacak eserler bırakmak olduğunu ifade eder. Emine Semiye'nin yazarlığı konusundaki genel düşünce, onun ablası Fatma Aliye'nin gölgesinde kaldığıdır. Kadriye Kaymaz bu konuda şunları söyler:

Araştırmacıların çoğu Emine Semiye'nin yazarlığı ve romancılığının ablası Fatma Aliye'nin gölgesinde kaldığını savunmaktadır. Ancak romanlarını takdim ederken ısrarla, devrin diğer edibeleriyle yarışma niyetinde olmadığını ve eserinin "hatadan ârî olmadığını itiraf" eden yazarın yazarlığının, ilk edebî ürünlerinden sonrakilere uzanan yelpazede olumlu bir gelişme seyrinde olduğu ortadadır (2009: 42).

Dönem içerisindeki diğer kadın yazarlar düşünüldüğünde kendisinden sadece iki yaş büyük olan ablası Fatma Aliye'nin ve dönemin kadın yazarlarından Makbule Leman'ın Ahmet Mithat Efendi tarafından himaye edilmesine rağmen Emine Semiye'nin görmezlikten gelinmesi, hatta eserlerinin kitaplaşmaması şaşırtıcıdır. Bu durumu Emine Semiye'nin sanat gücünün yetersizliğine bağlamanın ne kadar doğru olduğu üzerinde durmak gerekir. Kadınların edebî hayat içerisine yeni adım atmaya başladıkları bu dönemde onlardan beklenen edebî değeri yüksek eserden çok hemcinslerinin sorunlarına eğilmeleri ve bu konuda kadınları hatta tüm toplumu bilinçlendirilmeleridir. Emine Semiye de edebî eserlerinde kadınlıkla ilgili sorunları çözüme kavuşturmayı istediği için kaleminin gücü hedeflediklerinin gerisinde kalmıştır.

Faaliyetlerine bakınca zihnini meşgul eden konularda kararlı şekilde çaba gösterme eğilimi Emine Semiye'de başlangıçtan itibaren vardır.

Bu durumda onun geri planda kalışını hayatının hatta karakterinin bir neticesi olarak görmek, belki de yazmaktan daha çok aktif olarak hayatın, örneğin politikanın içinde olmayı seçerek edebiyatı bizzat kendisinin ikinci planda düşünmesiyle açıklamak mümkün olabilir (Karaca 2010: 77).

Artık Türk edebiyatında Halide Edip gibi olgunlaşmış kadın yazarların edebî eserlerini vermeye başladığını da göz önünde bulundurmak gerekir. Murat Uraz ise Emine Semiye'nin sanat gücünün yetersizliği konusunda hem içinde bulunduğu dönemin sosyal şartları hem de roman ve hikâye gibi yeni edebî türlerin henüz gelişmemiş olmasının etkin olduğunu söyler:

Roman ve hikâyelerinde bir hususiyet, san'at ve kıymet bakımından fazla bir varlık gösterememiştir. Bundan fazlasını o devrin birçok içtimâî kayıt ve şarta uymak mecburiyetinde bulunan kadın muharrirlerden beklemek de haksızlık olurdu. Zaten Emine Semiye ve ablası Fatma Aliye'nin yetiştiği sıralarda roman ve hikâye bizde henüz başlamış, Ahmet Mithat, Namık Kemal ilk romanlarını vermiş bulunuyorlardı (1941: 470).

Dönem içerisinde Türk hikâye ve romanının başlangıç evresinde olması ve kadın yazarların karşılaştıkları sorunlar göz önünde bulundurulduğunda Emine Semiye'nin yazar olarak konumu daha iyi anlaşılabilir.

Emine Semiye, Ahmet Mithat'ın toplumsal faydaya yönelik romancılığını takip etmiş ve eserlerini kaleme alırken bu prensibi hedeflemiştir. O yazmaktaki amacının halka faydalı şeyler sunabilmek olduğunu şöyle ifade eder:

Yazmaktan maksat, umumun istifadesi olduğu malumdur. Bunun için yazdıklarımızı faide nokta-i nazarından yazmamız icap eder. Romanlarda tasvir edilen ibretli vakaların ezhân-ı karine hüsn-i tesiri olur ise elbette faideden hali kalmaz, alınan hisseler mütehasis kimseleri cidden metin ederek ahlaka ait olan hataların ıslahına yardım edilmiş olur. İşte romanlara verilen ehemmiyet de bundan naşidir (tarihsiz c: 208-209).

Onun bu amaçla öncelikle üzerinde durduğu konular kadınlıkla ilgilidir. Bu kimi zaman karşımıza elinde kitap okuyan eğitimli bir kadın silueti olarak çıkarken kimi zaman da hayatını kazanmak için çalışan kadındır. Emine Semiye'nin hikâye ve romanlarında ele aldığı kadın meseleleri dı-

şındaki diğer konulardan bazıları yanlış çocuk terbiyesi, sınıf çatışması, yanlış batılılaşıma ve batıl inançlar olarak sayılabilir.

Emine Semiye bütün eserlerini yayımlamak ister: “Vatan evlatlarının istifadesi için ibraz-ı gayretten geri kalmadım. İnşallah yakında külliyyat-ı âsârımı neşre muvaffak olacağını ümit ederim” (1911: 99). Ancak onun basılmış sadece iki eseri vardır. *Sefalet* (1325) isimli romanıyla okullarda okutulmak üzere ders kitabı niteliğinde hazırladığı *Hülasa-i İlmi Hesap*’tır (1891). Beş romanı, dört hikâye kitabı, üç makale kitabı, bir gezi kitabı, bir matematik kitabı, çok sayıda makale ve mektupları şu ana kadar tespit edebildiğimiz eserleridir. Yazarın romanları *Muallime*, *Bikes*, *Sefalet*, *Mükâfat-ı İlahiye* ve *Gayya Kuyusu*’dur. Hikâye kitapları; *Terbiye-i Etfâle Ait Üç Hikâye* ve *Hissi Rekabet*, *Emir Çoban Kızları*, *Dişad Hatun*, makale kitapları; *Selanik Hatıraları*, *Hürriyet Kokuları* ve *Hanımlara Mahsus Gazete*’de çıkan yazılarını içeren *İktitaf* ve gezi kitabı *Kalem Tecrübeleri*’dir. Ayrıca çocuk eğitimi, feminizm ve diğer konularda kaleme aldığı yayımlanmış makaleleriyle mektupları da vardır. Bu çalışmada yazarın hikâyeleri, romanları ve makalelerinden yararlanılmıştır.

Emine Semiye’nin yazma süreci takip edildiğinde kaleminin gittikçe geliştiği görülmektedir. “Bir Mühassisenin Tefekküratı” hikâyesiyle edebî hayat içerisine giren Emine Semiye ilk romanı *Bikes*’ten son romanı *Gayya Kuyusu*’na kadar kalemini geliştirerek devam ettirmiştir. Emine Semiye Servet-i Fünûn topluluğunun içerisine dâhil olmamakla birlikte Servet-i Fünûn edebiyatı’nın tesiri altında kalmıştır. Yazar bu etkilenişi *Kalem Tecrübeleri* isimli eserinde şöyle anlatır:

Akrabamdan muktedir bir zatın Edebiyat-ı Cedide ile iştiğal etmeli ve yeni fikirlerle yazmalısınız’ diye ettiği teşvikler semeresi ve Serez’de bulunduğum şu üç buçuk senelik sa’yımın mahsulü olarak *Kalem Tecrübeleri* namıyla tevsim ettiğim bu eser-i hakirimin birinci cildi meydana geldi. Kısım-ı evvelini teşkil eden Hayat-ı Mufazzal’ı yazdıktan sonra, tarz-ı tahririmdaki külfet bana zor geldiği cihetle tabii olan eski şive-i ifademi muhafaza etmekle beraber ona daha başka ve yeni bir renk vermeye çalıştım, zira hayat-ı âcizanemi gelişi güzel kağıda dökmeye alışmış bulunduğumdan onu söyleyerek yeni usule idhalde bir taklit kokusu almış olduğum için itina’yı terk ile, Cenab, Fikret’in ve daha sair üdeba-yı cedidemizin asâr-ı âliyelerin ziyade mütalaa ettikten sonra hayatımın iktibasına göre yazmayı tercih eyleyip, böyle kendime mahsus bir üslup edinebildim, eğer iyi değilse okuyacak zevat-ı kiram ka-

dınlık aczimi nazar-ı dikkatlerine alarak fikrimi açacak mütalaa beyanı-na kerem buyursunlar. (tarihsiz b: 1-2).

Emine Semiye'nin bu sözlerinden Servet-i Fünûn edebiyatından etkilendiği anlaşılmaktadır. Yazarın eserlerine Servet-i Fünûn'un üslubu yansıdığı gibi temaları da yansımıştır. Hayal-hakikat çatışması, kaçma arzusu ve intihar Serveti Fünûn'un aslı temleri arasında yer alır.

Serveti Fünûn edebiyatında görülen acı hakikatten nefret etme ve hulyadan hoşlanma tarzındaki ana tem, kendisine bağlı birtakım yan temleri de beraberinde getirmiştir. Daha önceki dönemlerden bariz biçimde ayrılık gösteren bu dönem edebiyatçıları, ayrı bir özellik oluşturacak kadar bir kavrama yer vermişlerdir. Bu dönem edebiyatında önemli yer tutan en dikkate değer ve tehlikeli kavram, -Türkçe'ye Tanzimat'la birlikte giren- intihar kavramıdır (Akay 1998: 179).

Emine Semiye'nin romanlarında da hülya kurmaktan hoşlanan, kaçma arzusunda olan ve intihar eğilimli kahramanlara rastlanır. *Sefalet*'te Hayati hayalleriyle acı hakikat karşısında çatışma yaşar. *Bikes*'te Memune, *Muallime*'de ise Bihbude karşılaştıkları her zorluktan kaçarak kurtulmaya çalışırlar. Öyle ki Memune kaçamayacağını anladığında çözüm olarak intiharı seçer. Ancak son anda kardeşi Muti tarafından kurtarılır. *Sefalet*'te tüm servetini kaybeden Mahir çözümü intiharda bulur. *Muallime*'de Mahsul Bey'in, eski eşinin mezarını ziyarete giderken aşağı düşeceğini bilerek uçurumdan geçmeye çalışması intihar eğiliminden kaynaklanır. Aynı romanda Mahsul Bey'in karısı Saadet Hanım, kızının nişanlısı Süheyl'le yaşadığı yasak aşkın ortaya çıkmasıyla intihar eder.

Emine Semiye'nin bir kısmı çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış, bir kısmı da el yazması olarak duran 14 hikâyesi vardır. Emine Semiye ilk hikâyesi "Bir Mütihassisenin Tefekküratı"nı 'Emine Vahide' müstearıyla *Hanımlara Mahsus Gazete*'nin 2 Teşrinievvel 1311/14 Ekim 1895 tarihli 13. sayısında yayımlamıştır. Yaptığımız araştırmalarda bu hikâyenin öncesinde hikâye türünde yazılar kaleme alan ve külliyat oluşturan kadın yazarlar tespit edilememiştir. Dolayısıyla öncesinde başka bir kadın hikâyecinin olmaması Emine Semiye'nin ilk kadın hikâyeci olduğunu düşündürmektedir.

Emine Semiye *Selanik Hatıraları*'nda Selanik'te çıkan ve başyazarlığını yaptığı *Mütalaa Gazetesi*'nin "Hanımlara Mahsus" kısmındaki yazılarını, *İktıtafta* ise *Hanımlara Mahsus Gazete*'de yayımlanan yazılarını derlemiştir. Emine Semiye'nin *Selanik Hatıraları* ve *İktıtafta*ki yazıları roman ve hikâye-

lerinde dile getirdiği birçok konuyla benzerlik gösterir. O bu eserlerinde genellikle çocuk terbiyesi, yanlış batılılaşma, eğitim ve kadınlıkla ilgili meseleleri ele almıştır. Ayrıca devirle alakalı siyasî yazıları da birçok gazete ve dergide yayımlanmıştır. Emine Semiye kocası Reşit Paşa'nın Serez Mutasarrıfı olması nedeniyle 1905-1908 yılları arasında Serez'de bulunur. Bu dönem hatıralarını *Kalem Tecrübeleri*'nde anlatır. Kitabının büyük bölümünü 23 Temmuz-7 Eylül 1906 tarihleri arasında Serez Yaylasında geçirdiği günleri anlattığı bölümler oluşturur. Şefika Kurnaz *Kalem Tecrübeleri*'ndeki gezi yazılarını şöyle değerlendirir: "Serez Yaylası yazıları, kültür hayatımıza ait bilgiler vermesi kadar, gezi edebiyatımızın bir kadın kaleminden çıkan ilk örnekleri arasında olması bakımından da önemlidir" (2009). *Kalem Tecrübeleri* bir kadın yazarın bakış açısıyla Serez yaylasındaki sosyal hayatı takip edebilmek açısından önemlidir. Emine Semiye bu eserinde gözlemci kişiliğiyle dönem ve gündelik hayata ait unsurları anlatmıştır.

Emine Semiye *Hürriyet Kokuları*'nda ise 1908-1909 yıllarında Selanik'te çeşitli gazetelerde yayımladığı çoğunluğunu siyasî ve kadınlıkla ilgili konuların oluşturduğu yazılarını ve nutuklarını derlemiştir. O, *Hürriyet Kokuları*'nı yaşadıklarının gelecek kuşaklara ibret olması ve gelecekte de eserlerinin yaşayabilmesi için kaleme aldığını söyler. "Bu eserimden mücadele-i hayat hakkında bir ders-i hikmet alarak memnun ve müstefit kalırlarsa ne mutlu... Aksi takdirinde ahlaka yadigârım olsun" (tarihsiz a: 6).

Bilimsel araştırmaları ise matematik alanında yazdığı *Hülâsa-i İlm-i Hesap* isimli kitaptır. Yazar bu matematik kitabını ilkökul seviyesindeki okullarda okutmak üzere hazırlamıştır. Ayrıca *Hülâsa-i İlm-i Hesap* Emine Semiye'nin kaleme aldığı ilk eser özelliğini de taşımaktadır. Emine Semiye edebî alanda eserler verirken bir yandan da siyasi faaliyetlerde bulunan ilk Türk kadınlarından biridir.

Siyasi Hayatı

Her geçen gün ev içi hayattan çıkıp kamusal alanda hayat hakkı arayışı içerisine giren kadınlar, Tanzimat döneminden itibaren sadece erkeklere mahsus bir alan olarak bilinen politikaya girmeye başlamışlardır. Tanzimat'ın ilan edilmesiyle birlikte birçok değişimi bir arada yaşayan Türk kadınının siyasi hayatta görülmeye başlaması bu dönem için oldukça büyük bir ilerlemedir. Osmanlı kadınının aktif olarak siyasi hayata katılımı, II. Meşrutiyet'ten sonra gerçekleşecektir. Kadınlar İttihat ve Terakki Partisi'nin görünmez kahramanı olarak kocalarının, babalarının gizli mektuplarını harem dokunulmazlığından faydalanarak saklamışlar ya da taşımış-

lardır. Emine Semiye de aktif olarak siyasi hayat içerisinde yer almıştır. Osmanlı Demokrat Fırkası ve İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin faal üyeleri arasındadır.

Halide Edip hatıratında 1906'da Selanik'te açılan İttihat ve Terakki Partisi'nin tek kadın üyesinin Emine Semiye olduğunu söyler:

1906'da orada bir teşekkül vücut bulmuş, İttihat ve Terakki Cemiyeti kurulmuştu. Üçüncü ordu zabitlerinden Enver, İsmail Hakkı, Niyazi, Mustafa Kemal, Eyüp Sabri, Cafer Tayyar'lar faal azaları idi. Fakat o gün, ön safta en fazla Niyazi, Enver ve Fethi görünüyordular. Tek kadın aza, kadın muharrirlerimizden Emine Semiye idi (1998: 146).

Mübahat Kütükoğlu ise Emine Semiye'nin İttihat Terakki ajanı olduğunu söyler: "Semiyye Hanım'ın bilinmeyen bir yönü de vardır. Siyasî hayatta faal rol oynamış; 1908'de İttihat-Terakki ajanı olarak İstanbul-Selânik arasında vazife görmüştür" (1986: 220).

Emine Semiye, ikinci eşi Reşit Paşa'nın Edirne valiliği sırasında Edirne'de İttihat ve Terakki partisinin gizli çalışmalarına katılmıştır. Hatta Bernard Caporal Emine Semiye'nin *Müslüman Dünyası Dergisi*'nden İttihat ve Terakki Partisi'nin Selanik'teki Kadınlar Devrim Komitesi'nin başkanı olduğunu nakletmektedir (1999: 150). Serpil Çakır ise Emine Semiye'nin İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kadınlar Şubesi başkan yardımcısı olduğunu belirtir (1996: 55). Ömer Sami Coşar da onun İttihat ve Terakki Cemiyetinin Selanik kadınlar kolunun başkan yardımcısı olduğunu ifade eder (1974: 59). Ancak Emine Semiye'nin II. Meşrutiyetinin ilanı öncesi ve sonrasındaki yazılarından İttihat ve Terakki Cemiyetinin kadınlar şubesi başkanı olduğu tespit edilmektedir. Emine Semiye İttihat ve Terakki'nin kadın kolları başkanı, Emine Seniye de yardımcısıdır. O, kadınlara verdiği konferansında bunu açıkça söylemektedir. "Bana ihale ettiğiniz reiseliği işte o mühim vazifenin ifası uğrunda deruhteye cesaret alıyor ve gayretlerinizle cesaretimin artacağını ümit ederek konferansımıza başlıyorum. Evvela beyan ederim ki: Seniye Hanım hemşiremiz muavine sıfatını ihraz ettiği gibi duhulünü arzu buyuran sair hemşirelerim de azalık mevkiinde bulunacaklardır" (tarihsiz a: 7-8).

Emine Semiye'nin, İttihat ve Terakki kadın kolları başkanı olarak Serez'de Küşad Bey'in kız kardeşi Emine Seniye Hanımla düzenledikleri toplantının birincisi II. Meşrutiyet'in ilanından önce 17 Mayıs 1324/30 Mayıs 1908 tarihindedir. Bu ilk toplantıda sohbetlerin Osmanlı hanımlarının

ilerlemesi isteğiyle haftada bir fennî ve edebî konuşmalardan oluşacağını ve bu sohbetlerle kadınların yüzünü saran peçe gibi cehalet örtüsünü kaldırmayı hedeflediğini söyler (tarihsiz a: 7).

Naciye Neyyal, Emine Semiye'yi İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne Emine Seniye Hanım'ın soktuğunu söyler. “ ‘-Beni Cemiyete ‘initier’ eden bu Seniye kardeşidir.’ Diyerek prezante etti. Bu takdim şeklinden anladığıma göre, bu iki hanım, Cemiyete, Selanik'teyken dâhil olmuşlar ve bazı hafif işlerde bulunmuş, yani komitacılık etmişlerdi” (Hürmen 2004: 266). Naciye Neyyal, Seniye Hanım ve Kazım Nami Duru'nun kayınvalidesi Eda Hanım'ın koyu İttihatçı olduklarını ve Emine Semiye'yi de Selanik'teyken aralarına aldıklarını böylece Reşid Bey'i de ele geçirdiklerini söyler. Reşit Paşa'nın Cemiyete çok faydası dokunduğunu, sonrasında paşalığa kadar yükseldiğini de sözlerine ekler (Hürmen 2004: 273). Emine Semiye de kendisini İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin varlığından Emine Seniye Hanım'ın haberdar ettiğini söyler (Emine Semiye 1900: 58). Daha sonraki yıllarda Emine Semiye'nin Seniye Hanım'dan hiç söz etmediği görülmektedir. Şefika Kurnaz bunun sebebini Emine Semiye'nin Osmanlı Demokrat Fırkası'na yönelmekle açıklar: “Emine Semiye, siyasi hayatında önemli bir rol oynayan Seniye Hanım'dan, sonraki yıllarda hiç söz etmemiştir. Bunun sebebi, Emine Semiye'nin Meşrutiyet sonrasında İttihat ve Terakki çevresinden koparak Osmanlı Demokrat Fırkası'na yönelmesi olabilir” (2008: 156).

Emine Semiye, II. Meşrutiyet'in ilanının ardından Hürriyet meydanında nutuk vermiştir. Bu nutuktan *Sabah* gazetesinde söz edilir: “*Tan* gazetesinin Selanik muhbiri, hürriyetin ilanını müteakip Emine Semiye Hanım namında bir vatan muhibbesinin Hürriyet Meydanı'nda millete karşı gayet belig ve müessir bir nutuk irad eylemesi münasebetiyle Osmanlı kadınlarının vatana karşı besledikleri bir lisan-ı takdir ile zikr eylemektedir” (İmzasız 1324: 3). Ömer Sami Coşar da Emine Semiye'nin II. Meşrutiyet'in ilan edilmesi üzerine Hürriyet Meydanı'nda “Yaşasın vatan, yaşasın millet, yaşasın hürriyet” diye seslenerek coşkulu bir nutuk verdiğinden de bahseder.

Osmanlı Hemşirelerim! Diye başlayan konuşmasında: ‘Gayrimüslim vatandaş hanımların pek çoktan nail oldukları hürriyeti, meşru bir surette kazanarak küre-i arz üzerindeki mevcudiyetimizi ve hukuk-ı beşeriyedeki hakk-ı iştirakımızı tanımak istiyoruz... Erkeklerimizden âlim ve hakşinas olanlar, İslam kadınının terakkisi için şer'-i şerifin ne derece müsait bulunduğunu teslim ediyorlar. Biz de bu teslimlerini suistimal etmemek

şartıyla, hakkımız bulunan hürriyet-i şahsiyetimizin tamamını istihsale son derece sa'y ve gayret ediyoruz' diyerek isteklerini sıralamıştı (Coşar 1974: 59).

Emine Semiye Meşrutiyet'in ilanıyla yaptığı bu ilk konuşmasında kadınların hak ettikleri konuma gelebilmeleri için isteklerini sıralar. *Asır* gazetesinde yayımlanan ve *Hürriyet Kokuları*'na aldığı "Selanikli Osmanlı Hanımlarına" isimli yazısında ise II. Meşrutiyet'in ilanıyla birlikte yaşadıkları sevinci anlatır. Emine Semiye, iki arkadaşıyla birlikte hürriyetin ilan edildiği gece sokaklarda sevinç naralarıyla dolaştıklarından söz eder (tarihsiz a: 11).

Emine Semiye İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde etkin bir şekilde faaliyet gösterdikten sonra Fırka-i İbad olarak adlandırılan Osmanlı Demokrat Partisine katılmıştır. O, fırkanın kuruluşunu "İbadullah Hakkı" isimli makalesinde haber vermiştir. "Zaten milletin hakkını gözetip kayırmak için Fırka-i İbâd, yani kulların takımı ismiyle bir cemiyet teşkil olunmuş buna da eski İttihat ve Terakki Cemiyeti müessislerinden hamiyetli vefakâr İbrahim Temo Beyefendi gibi bir zat-ı ma'âli-sıfatı reis yapmışlardır" (Emine Semiye 1325c: 259). Tarık Zafer Tunaya, Emine Semiye'nin de Demokrat Fırka'ya katıldığını belirtir (1998: 11). Bezmi Nusret Kaygusuz ise onun Demokrat Partiye bağlılığının sadece ismen olduğunu söyler (1955: 69). Emine Semiye muhtemelen II. Meşrutiyet'in ilanından önce kadınların ilerlemesi konusunda kendisine verilen sözlerin tutulmaması ve İttihat ve Terakki Cemiyetiyle oluşan fikir ayrılıklarından dolayı Demokrat Fırkaya geçmiş olmalıdır. 29 Ekim 1908 tarihinde Fatma Aliye'ye yazdığı mektuptan da anlaşıldığına göre İstanbul'da kadınlara yönelik haksız saldırılardan söz etmektedir. Emine Semiye Ahmet Rıza Bey'in kız kardeşi Selma Rıza'nın Niyazi Bey'in hakaretine uğradığını öğrendiğinde İttihat ve Terakki'nin önde gelen isimlerinden dördüne protesto mektupları yazdığını ancak birinden cevap alabildiğini yazar. Emine Semiye'nin kadın haklarıyla ilgili İttihat ve Terakki'den beklentileri vardır. Ancak bu beklentileri II. Meşrutiyet'in ilanından sonra yerine getirilmemiştir. Kadın hakları konusunda mücadeleci bir ruha sahip olan Emine Semiye'nin İttihat ve Terakki'nin bu tavrından rahatsız olarak Osmanlı Demokrat Fırkası'na geçtiği düşünülebilir. O dönemi içerisinde bir yandan sosyal ve siyasi hayat içerisinde aktif olarak yer alırken bir yandan da kadın bir yazar olarak kadın meselelerine duyarlı kalmamış ve aktif olarak dönemindeki kadın hareketi içerisinde yer almıştır.

Türk Kadın Hareketi

Tanzimat'ın ilanıyla birlikte hızlanan modernleşme sürecinde kadın ve kadınlığa ait meseleler önem kazanmıştır. Dönemin önde gelen aydınları Şinasi, Namık Kemal, Şemsettin Sami, Ahmet Mithat Efendi kadın sorunlarını yazdıklarıyla dile getirirler. Erkek aydınların önemli bir kısmı kadın hareketini desteklemiş, bununla birlikte eğitimle farkındalıkları artan kadınlar da artık birçok alanda görünür olmaya başlamışlardır. Öncelikle, kadınlar sorunlarını çeşitli yayın organlarında dile getirerek bu sorunlara yönelik çözüm arayışlarına girdiler. Böylece aydın Osmanlı kadınları, ortak bir kadınlık bilinci ve mefkûresi geliştirdiler. Bu dönem Osmanlı feminizminin de temellerinin atıldığı bir dönemdir. Kadın yazarlar bu dönemde gerek eserleriyle gerekse gazetecilik ve dergicilik faaliyetleriyle bir kadın hareketi oluşturmuşlardır. Emine Semiye de kadın hareketi içerisinde etkin bir şekilde yer almıştır. O hem edebî eserlerinde hem de çeşitli gazete ve dergilerde yayımladığı makalelerinde kadın sorunlarını ve bu sorunların çözüm yollarını dile getirmiştir.

Yüzyıllardır kadınlığın değersizleştirildiği fikrine inanan Emine Semiye, ideolojik mücadelede keskin söylemler taşımaktadır. O, kadına önem veren milletlerin çağdaş medeniyetin en üst seviyesine ulaştığını şöyle ifade eder: “Cemiyet-i beşeriyenin kısm-ı azamını teşkil eden kadınların terakki ve tekâmülünü düşünen akvam bugün mile-i mütemeddinenin en yüksek mevkilerinde bulunmaktadır. Zira ruh-ı aile kadın, mehd-i insaniyet kadın, hazine-i feyz-i ümit hep kadındır!” (tarihsiz d: 3) Emine Semiye kadının çağdaşlaşmasıyla Osmanlı Devleti'nin çağdaşlaşmasını birbirini tamamlayan unsurlar olarak görmüş, kadını aile ve toplumun merkezine yerleştirmiştir. Bilindiği üzere Tanzimat'la birlikte hızlanan modernleşme sürecinde kadının ilerlemesi modernleşmenin ölçütü sayılmıştır. Böylece kadınlar toplumsal dönüşümün öznelere görevini yüklenerek modernleşmenin sembolü hâline gelmişlerdir. Emine Semiye de tüm bunların farkındadır. O, Osmanlı kadınlarının toplumun en yüksek mevkilerinde bulunduğunu ve insaniyet hazinesine sahip olduğuna inanır ve onlara, kadınlık gururu aşlamak ister. Zaman zaman, kadınları aşağılayan erkekleri küçümser ve kadınla erkek arasında zekâ bakımından fark olmadığını şöyle ifade eder:

-Evet efendim, tıbben kadınla erkek dimağı arasında hiçbir fark yoktur. Erkek ve kız çocukların karışık olarak tahsil ettikleri Amerika'daki dar'ül tedrislerde, daima istidat ve zekâlarıyla temeyyüz eden ve aliyy'ül-âlâ derecesini kazanan talebatın talebe adâdına müsavi gelmek-

te olduğuna dikkat eden esâtize-i kiram rical ile nisvan beyinde fark bulunmadığına hüküm vermişlerdir.

Buna dair aceze de ettiba-yı hazıkanın ekserisinden muvafık izahat almıştım. Fazla olarak kadınların zekâsı yüksek, maneviyatı rakik ve şeffaf bir şefkatle mücelladır deniliyor (tarihsiz d: 4-5).

Emine Semiye devrine göre oldukça farklı bir söylemle kadınların erkeklerle eşit hatta onlardan zekâ, maneviyat ve şefkat yönünden daha yüksekte olduklarına inanır. Kadınları erkeğin gölgesi hâline getirmek isteyenlere meydan okuyan bir tavırla hakları olanı almak için çağdaş Türk kadınının elinden geleni yapacağını belirtir.

II. Meşrutiyet'in getirdiği hürriyet ve eşitlik prensiplerinden kadınların da faydalanacağı ümit edilir. Ancak beklenen gerçekleşmez ve kadınların durumunda bir değişme olmaz. Bunun üzerine kadın haklarını savunan yazarlar, asabî ve kırgın bir dil kullanarak bu durumu eleştirirler. Bu kadın yazarlardan biri de Emine Semiye'dir. "Terakkiyat-ı Nisvaniyyeyi Kimden Bekleyelim" adlı yazısında adını belirtmediği İttihat ve Terakki Partisi'ne mensup üst düzey bir yöneticiden II. Meşrutiyet'ten önce kadın hakları için talepte bulunduğunu ve bu önemli kişinin kadın haklarını sağlayacakları yönünde çok sağlam bir teminat verdiğini ancak İttihat ve Terakki iktidar olduktan sonra sözlerinin arkasında durmadığını söyler. Emine Semiye kadınlığın ilerlemesinin ancak yine kadınların mücadelesiyle gerçekleşeceğini şu sözleriyle belirtir: "Ricâlimizin bizi düşünmediklerini, ihtimal en sonra düşüneceklerini şimdiden bizler düşünelim de nisvân-ı âtiyyemizin âlem-i medeniyete yaraşacak hâlde yetişmelerini kadınlığın, insanlığın hukuk ve mezâyâsının hiçbirinden mahrumiyetini icap etmediğini anlayan kadınlarımızdan bekleyelim" (1325a: 733). Emine Semiye, II. Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle ancak medenileşmek adına bir adım atılabildiğini söyler ve kadınlığın ilerlemesinin de zamanı gelecektir diyerek gelecek günlerdeki hedefini belirler. Kadınların medeni hayata yaraşacak bir şekilde yetişmelerinin ancak kendi çabalarıyla gerçekleşeceğine inanır ve "O şanlı cedlerimizin temiz kanından elbette bizlerde de bir zerre mevcuttur. Tekâmül-i nisvana cehd ve ikdam ile niçin çalışmayalım?" (1325a: 734) diyerek Türk kadınlığının ilerlemesi için kadınlarımızı harekete geçmeye davet eder.

II. Meşrutiyet'in ilanına kadar olan süreçte kadın, özellikle kent kadını toplumsal hayatta çok silik olarak yer almıştır. Meşrutiyet'in ilanıyla kadınlar artık kendilerine geleneksel düzen tarafından biçilmiş ev içi mekân-

lardan çıkıp erkeklerle eşit haklara sahip olabilecekleri kamusal mekânlarda görünür olmak isterler. Emine Semiye de eğitilmiş bir kadın yazar olarak kadın-erkek eşitliğinin toplumsal hayatta yansımalarını görmek ister. O, “Biz insan değil miyiz? Nasıl oluyor da bu hayat-ı miskinane mütevekkil görünüyoruz!” (tarihsiz a: 24) diyerek insan olmanın gereklerini kadınlar için de talep eder. Emine Semiye toplumun büyük bir kısmını oluşturan kadınların sosyal hayattan uzaklaştırılıp eve kapatılmasını eleştirirken, ilkel kavimler döneminde kabilelerin, aşiretlerin kadın erkek karışık olarak toplandıklarını ama sonraları bir takım batıl inançlara kapıldıklarını anlatır. Hz Muhammed zamanında medeniyetin en iyi şekilde uygulandığını ve kadının mevki olarak çok iyi bir yerde olduğunu ancak sonraları bozulan hayatlarla sekiz-dokuz yüz senelik İslam hükümetinin mahvolduğunu söyler. Emine Semiye, “Hayatta Kadının Hisse-i İştiraki” isimli makalesinde de ilkel kavimler döneminde kabilelerin, aşiretlerin kadın erkek karışık olarak toplandıklarını ama sonraları bir takım batıl inançlara kapıldıklarını anlatır. Ona göre Türk kadının toplumsal hayattan uzaklaştırılması toplumsal bir yozlaşmaya da sebep olmuştur (1919: 5).

Emine Semiye *Kadın* gazetesinde yayımlanan “Muhterem Biraderimiz Cavid Beyefendi’ye” isimli bir diğer yazısında ise kadınlar için sosyal hayatta bir takım iyileştirmeler ister. Emine Semiye’nin istekleri şöyledir:

Öncelikle kadınlara eğitim hakkı tanınmalıdır. Vapurlarda kadınları havasız, kötü mevkilere hapsedmektense onlara havadar yerler ayrılmalıdır. Sabahdan yola çıkan kadınların karınlarını akşama kadar simit ve peynirle doyurmaları yerine çalışanları kadınlardan oluşan lokantalar açılmalıdır. Tarihî ve ahlakî oyunları seyredabilmeleri için tiyatrolarda kadınlara da yer ayrılmalıdır. Millet bahçelerinde kadınların da oturabileceği seyrek kafeslerle bölünmüş yerler olmalıdır. Vapura binerken ve tramvaydan inerken kadınlara öncelik tanınmalıdır. Yoksul kadınlar şurada burada sürünmek yerine hayırsever kadınların kurdukları cemiyetler aracılığıyla ticarete atılarak hayatlarını kazanabilmelidirler (1324: 2-5).

Emine Semiye “Kadınlık” isimli makalesinde de kadının aile ve toplum içerisindeki kimliğiyle ilgili fikirlerini söyler. Ona göre kadın denilince çamaşır yıkamak, tahta silmek, yemek pişirmek gibi ev işlerinin akla geldiğini ancak bunların kadınların teferruat işleri olduğunu, kadının asıl işi olmadığını söyler. Ona göre kadının asıl işi erkeğe iyi bir eş olmaktır (1325b: 3). Görüldüğü üzere Emine Semiye devrin erkek aydınlarının evlilikle ilgili görüşlerine uygun bir anlayışla evliliği yorumlar. Tanzimat’ın

yurt dışına giden ve döndüklerinde çok farklı bir eş anlayışının hayalini kuran aydın erkekleri artık yanlarında kendilerini anlayabilecek ruh eşlerini ararlar. Emine Semiye de aynı anlayışla kadının asıl vazifesini erkeğe iyi bir eş olmak noktasında yorumlar. Yazar her ne kadar bu dönemde kadın hareketi içerisinde öncülük yapmışsa da henüz devrin gereği olarak bütünüyle bağımsız bir kadın kimliğini kurgulayamaz.

Emine Semiye'nin hem makalelerinde hem de edebî eserlerinde kadınlıkla ilgili sorunları dile getirirken kadınların sahip oldukları toplumsal kimlikten rahatsız olduğu anlaşılmaktadır. Emine Semiye kadınların hak ettiği yere ulaşabilmesinin ancak iyi bir eğitimle mümkün olacağına inanır. Böylece kadınlar cehalet örtüsünden kurtulacaktır.

'Kadın' lafz-ı muhteremine izafe edilecek terbiye-i fikriye maatteessüf mekteplerimizde istihsal edilemediği için, tenevvür etmiş hanımlarla birleştikçe teati-i efkârımızda hasıl olacak nafi neticelerle zavallı nisvan-ı İslam'ın yüzlerindeki kalın ve siyah peçeler gibi manada büründükleri cehalet örtüsünü delip geçerek hissiyatlarını uyandırmak, bhusus ilim ve tahsilin kadrini onlara anlatmak, bilir misiniz ki ne büyük hizmettir ve ne mukaddes vazifedir!" (tarihsiz a: 7).

Emine Semiye devir içerisindeki anlayışa uygun olarak kadınlıkla ilgili meseleleri yorumlarken kadınların eğitilmesini öncelikli olarak görür. O sadece makalelerinde değil edebî eserlerinde de kadınlığın bu önemli problemini dile getirir. Örneğin *Bikes*'te bir yamağın kızı olan Müstakim Bey'in eşi Gülşen evlendikten kısa bir süre sonra okuma yazma öğrenir. Yine *Bikes*'te Yunus Bey'in kızı Teveccüh beşik kertmesi olduğu Muti Bey'e layık bir eş olabilmek için eğitimine devam eder. *Muallime*'de daha romanın başlığından itibaren kadınların eğitimi özellikle vurgulanmıştır. Romanda önce Kevser babası Murtaza Efendi'den iyi bir eğitim alır. Daha sonra Kevser'in kızı Bihbude de kendi babası Molla İdris'ten Arapça ve Farsça dersleri alır. *Sefalet*'te kadınlar ilk eğitimini düzenli eğitim kurumlarında alırlar. Sonraki yıllarda eğitimlerini evde aldıkları özel derslerle tamamlarlar. Emine Semiye hikâyelerinde de kadınların eğitimi meselesini vurgular. *Terbiye-i Etfâle Ait Üç Hikâye*'de Cedit Bey kızları Mihri ve Dürri'nin eğitimiyle özel olarak ilgilenir. O, kadının eğitiminin yanı sıra kadının çalışması, devrin önemli problemlerinden biri olan evlilik ve evlenme biçimleri, boşanma gibi kadınlıkla ilgili problemleri de işler. Emine Semiye kadınlıkla ilgili problemleri yazdıklarıyla dile getirirken sosyal hayat içerisinde de kadın dernekleri kurarak aktif olarak yer alır.

Dernek Faaliyetleri

Tanzimat yıllarında özellikle II. Meşrutiyet'in ilanından sonraki dönemde kadın faaliyetleri açısından önemli bir gelişme de yeni kurulan kadın derneklerinin etrafında olmuştur. Bu derneklerde kadınlar özellikle savaş yıllarında askerlere ve asker ailelerine yardım ederler. Her ne kadar bu dernek faaliyetleri, kadınlığı çağrıştıran bir işlevsellikte ise de derneklerin bir kısmı kadınları eğitmek ve onların düşünce dünyalarını geliştirmek için faaliyette bulunmuşlardır.

Kadın cemiyetleri genellikle İstanbul'un tanınmış ailelerinin kızları tarafından kurulmuştur. Ahmet Cevdet Paşa'nın kızları da bu faaliyetlerde yer almışlardır. Fatma Aliye 1908'de cephedeki askerlere yardım amacıyla Cemiyet-i İmdâdiye'yi, Emine Semiye de 1908'de Selanik'te Şefkat-i Nisvan ile Edirne'de Hizmet-i Nisvan derneğini kurmuştur. Şefkat-i Nisvan cemiyeti ilk kadın derneği olarak kabul edilmektedir: "Literatürde Osmanlı döneminin ilk kadın dergisinin 1869'da *Terakki* gazetesinin eki olarak çıkan Terakki-i Muhadderat, ilk kadın derneğinin de 1898'de Selanik'te Emine Semiye tarafından kurulan 'Şefkat-i Nisvan' olduğu defalarca ifade edilmiştir" (Ekmekçioğlu vd. 2006: 329). Çok aktif bir dernek olan Şefkat-i Nisvan'ın İstanbul, Selanik, Edirne, Konya ve Samsun'da da şubeleri açılır. Bu derneğin faaliyetleri kadınların eğitimine destek vermek, onları küçük iş yerleri açmaya ve üretime katılmaya teşvik etmektir. Derneğe üye kadınlar, kaynak sağlamak amacıyla el işleri yapıp satmışlar ve yardım faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Hizmet-i Nisvan ise Türk kadınlarının iş hayatına katılması, kılık kıyafetlerinin düzeltilmesi gibi çeşitli alanlarda hizmet vermiştir. Emine Semiye dernek faaliyetlerinin yanı sıra çeşitli gazete ve dergilerde çalışarak siyasi ve sosyal hayatın içerisinde aktif olarak yer almıştır.

Gazetecilik Faaliyetleri

II. Meşrutiyet'in ilan edilmesinden sonra kadınlar ilk olarak özgürlük taleplerini basın aracılığıyla dile getirirler. Kadınların kendilerini ifade edebildikleri, tanıtılabildikleri kadın gazeteleri ve kadın dergilerinin bu dönemde sayıları oldukça artar ve bu neşriyat önemli işlevler yüklenir. Bu dönemdeki kadın gazeteleri ve dergileri, kadınlığın değişim sürecini izlemek açısından önemlidir. Özellikle Emine Semiye'nin çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanmış yazıları bu süreç konusunda bize önemli açılımlar getirmektedir. Emine Semiye gazete ve dergilerin kadınlık bilincini geliştirmekteki önemini fark edebilmiş ve aktif bir şekilde kullanmış yazarlarımızdan-

dır. O, Selanik'te yayımlanan *Mütalaa* gazetesi ile *İnci* dergisinin başyazarlığını yapar. Ayrıca *Hanımlara Mahsus Gazete*, *Atı (İleri)*, *Kadın*, *Mehasin*, *Edebiyat-ı Umumiye Mecmuası*, *Resimli Kitap*, *Saadet*, *Bahçe*, *Yeni Edirne*, *Yeni Gazete*, *Yeni Asır*, *Şura-yı Ümmet*, *İnci*, *İzler*, *Birlik*, *Türkiye Edebiyat Mecmuası*, *İnkılab*, *Balkan*, *Teârüf-i Müslimin* gibi çeşitli yayın organlarında da yazıları yayımlanır. Emine Semiye çeşitli gazete ve dergilerde yayımlanan yazılarında fikrî ve ahlakî gelişimi sağlayan öğretici konuları kaleme alır. Kadınlığın ilerlemesi ve çocuk terbiyesinin yanı sıra eğitim, siyaset, fen, güzellik, sağlık ve giyim-kuşam gibi konular üzerinde durur.

Emine Semiye gençlik ve olgunluk çağlarında sosyal ve siyasî hayatta etkin olarak yer alırken ilerleyen yaşlarında Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde öğretmenlik yapar.

Eğitim Faaliyetleri

Tanzimat döneminde modernleşme yolunda atılan ilk adımlar arasında öncelikle eğitim ve kadınların eğitimi meselesi gelmektedir. Bu döneme kadar Osmanlı Devleti ilerleyen ilim ve teknolojiye ayak uydurmak için çeşitli okullar açmıştır. Fakat bu okullar kadınlara yönelik eğitim kurumları değildir. Kadınların eğitimi meselesi Tanzimat döneminden itibaren önem kazanmış ve ancak bu tarihten sonra kadınlara yönelik eğitim kurumlarının açılması hızlanmıştır. Asıl hedef, Osmanlı toplum yapısı içerisinde kadının üstlendiği rolleri iyileştirmek ve geliştirmektir. Emine Semiye gençlik yıllarında kadın hareketleri, siyasî faaliyetler ve basın dünyasında aktif olarak yer alır. Ancak kadın eğitiminin öneminin en başından beri farkındadır ve ilerleyen yaşlarında öğretmenlik mesleğini seçer. Onun öğretmenlik mesleğini seçmesinde çocukluğunda babasının görevleri dolayısıyla Osmanlı coğrafyasının çeşitli eyaletlerini gezmesi etkili olmuştur. Babasının 1866-1868 yılları arasında Yanya valiliği, 1876'da Rumeli müfettişliği nedeniyle Yanya ve Suriye'ye gitmiştir. Emine Semiye kocası Reşit Paşa'nın görevi dolayısıyla Selanik ve Serez'de bulunduğu yıllarda buralardaki köy halkının sefaletini yakından gördüğünde onların mutluluğu için çalışmaya karar verir:

Zaten milletimi severdim; o zavallıların cehaletini, sefaletini layıkıyla anladıktan sonra hür ve mesut görmek için de çalışmayı göze aldım. Diğer taraftan da birçok fakir kızlarıyla -buyurduğunuz gibi- hiçbir şeyi bilmeyen malumatı nezd-i acizane toplayarak tedrisatlarına bez-i gayret ettim; o zaman düşünmüştüm ki yirmi kızın tenvirine muvaffak olabilsem, onların her biri de on kişiyi ikaz etse, benat-ı vatanın iki yüz

yirmisini yetiştirmiş olacağım. Milletime bu da naçizane bir hizmet sayılmaz mı?” (Emine Semiye 1911: 99).

Emine Semiye verdiği kararı hemen fiiliyata da döker ve evini adeta bir okul gibi kullanmaya başlar. Naciye Neyyal hatıratında onun evinin adeta bir okul gibi olduğunu ve tanıdıklarının çocuklarına ders verdiğini söyler (Hürmen 2004: 259). Emine Semiye eşinin görevi dolayısıyla Selanik’te bulunduğu yıllarda İnas Rüştüyesi’nde ve Terakki okullarında öğretmenlik ve müfettişlik yapmıştır. Onun için kadınların eğitimi önceliklidir. Kadınların yüzündeki cehalet örtüsünü çıkartmanın ancak eğitimle mümkün olacağına inanır:

Kadın Lafz-ı muhteremine izafe edilecek terbiye-i fikriye maa-t-teessüf mekteplerimizde istihsal edilemediği için tenevvür etmiş hanımlarla birleştikçe teati-i efkârımızdan hasıl olacak nafi neticelerle zavallı nisvan-ı İslam’ın yüzlerindeki kalın ve siyah peçeler gibi manada büründükleri cehalet örtüsünü delip geçerek hissiyatlarını uyandırmak... Bahusus ilim ve tahsilin kadrini onlara anlatmak... Bilir misiniz ki ne büyük hizmettir? Ve ne mukaddes bir vazifedir!” (tarihsiz a: 7).

Emine Semiye kadınların eğitimine yönelik bu düşüncesini ilerleyen yaşlarında fiiliyata da döker ve 1920 sonrasında, idealist genç Cumhuriyet öğretmenlerini yetiştirmek üzere Halide Edip’le birlikte Beyrut’a gider. Daha sonraki yıllarda Anadolu’nun çeşitli illerinde Edirne, Sivas, Ordu, Adana Kız Öğretmen Okullarında edebiyat ve Türkçe öğretmenliği yapar.

Emine Semiye yazarlık, kadın hakları savunuculuğu, politik faaliyetleri, gazeteciliği, öğretmenliği ve dernek faaliyetlerinin yanı sıra hemşirelik de yapmıştır. Balkan Savaşları esnasında Emine Semiye Etfal Hastanesindeki yaralılara bakmak istemiş ve burada çalışmıştır. Çanakkale Savaşında gönüllü hemşire olarak tıp tarihimizin önemli hekimlerinden Besim Ömer Paşa’nın yönetiminde Çanakkale gazilerini tedavi etmiştir. Daha sonraki yıllarda Şişli Etfal Hastanesinde de gönüllü hemşire olarak çalışmıştır.

Sonuç

Emine Semiye Tanzimat’la hızlanan ve Cumhuriyet Türkiye’sine kadar uzanan değişim ve yeniden yapılanma sürecinde birçok ilkleri gerçekleştirmiş aydın bir Osmanlı kadınıdır. O bu süreçte yazar, siyasetçi, kadın hakları savunucusu, eğitimci kimliğiyle öncü Osmanlı kadınları arasında yer alır. Emine Semiye II. Meşrutiyet’in öncesinde ve sonrasında siyasî, edebî, kadınlıkla ilgili meseleler ve çocuk terbiyesi gibi konularda yazdığı

çeşitli yazılarla aktif bir kadın portresi çizmiştir. Özellikle devri içerisinde kadın meselelerine olan duyarlılığıyla Türk kadın hareketinin öncüleri arasında yer almıştır. Emine Semiye öncelikli olarak kadının eğitimi meselesini önemser. Ona göre kadın eğitimle ataerkil yapı içerisindeki edilgen kimliğini özgür kadın kimliğine dönüştürecektir. Böylece eğitimle farkındalıkları artan kadın bağımsız kimliğini kurabilmek için çalışabilecek ve eş seçimini yapabilecektir. Emine Semiye kadınlıkla ilgili meselelere duyarlılığını kurduğu kadın dernekleriyle sosyal hayatta da devam ettirmiştir. Ayrıca aydın bir Osmanlı kadını olarak kadınlıkla ilgili fikirlerini fiiliyata da dökerek ilerleyen yaşlarında İstanbul ve Anadolu'nun çeşitli şehirlerinde öğretmenlik yapmıştır. O hem edebî eserlerinde hem de gazete ve dergilerde yayımladığı kadınlıkla ilgili meselelere dair keskin söylemleriyle Türk kadınlığının hak mücadelesinde önemli bir yere sahiptir. Ancak o birçok aydın Osmanlı kadını gibi unutulmuşluğun pençesindedir. Onun şimdiye kadar üzerinde durulmayan faaliyetlerini günümüze taşıyarak kadın tarihi içerisinde görünür kılmak ruhunu şad edecektir.

Kaynaklar

- Akay, Hasan (1998). *Servet-i Fünûn Şiir Estetiği*. İstanbul: Kitabevi Yay.
- Caporal, Bernard (1999). *Kemalizmde ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını I (1919-1970)*. İstanbul: Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık.
- Coşar, Ömer Sami (1974). "Türk Kadınının Hak ve Hürriyeti Konusunda Tartışmalar". *Atatürk Ansiklopedisi*. C.2. İstanbul: İstanbul Reklam Ltd. Şti. 59-60.
- Çakır, Serpil (1996). *Osmanlı Kadın Hareketi*. İstanbul: Metis Yay.
- Ekmekçioğlu Lerna ve Melissa Bilal (2006). *Bir Adalet Feryadı Osmanlı'dan Türkiye'ye Beş Feminist Yazar 1862-1933*. İstanbul: Aras Yay.
- Emine Semiye (tarihsiz a). *Hürriyet Kokuları*. Milli Ktp. Yz. A 2693.
- _____ (tarihsiz b). *Kalem Tecrübeleri*. Milli Ktp. Yz. A.2685.
- _____ (tarihsiz c). *İktitaf*. Milli Kütüphane, 06 MK. Yz. A 458106, MK. Yz. A 4582, MK. Yz. A 2693. (*İktitaf*ın Milli Kütüphanede 3 nüshası mevcuttur.).
- _____ (tarihsiz d). "İslamiyet'te Feminizm". *Halil Hamid. İslamiyet'te Feminizm Yahut Âlem-i Nisvanda Musavat-ı Tamme*. İstanbul: Kiteum Matbaası. 3-8.
- _____ (1324). "Muhterem Cavid Beyefendiye". *Kadın* 6 (8): 2-5.
- _____ (1325a). "Terakkiyat-ı Nisvaniyyeyi Kimden Bekleyelim?". *Mehasin* 10 (Eylül): 733-736.
- _____ (1325b). "Kadınlık". *Yeni Gazete* 437 (13): 3.

- _____ (1325c). “Anadolulu Kız Kardeşlerime: İbadullah Hakkı”. *İnkılab* 17 (31): 259.
- _____ (1911). “İtiraf-ı Hakikat”. *Teârüf-i Müslimin* 2 (31): 99.
- _____ (1919). “Hayatta Kadının Hisse-i İştiraki”. *İleri* 642: 5.
- Hürmen, Fatma Rezan (2004). *Ressam Naciye Neyyal’ın Mutlakiyet Meşrutiyet ve Cumhuriyet Hatıraları*. İstanbul: Pınar Yay.
- İmzasız (1324). *Sabah* 6779 (27 Temmuz): 3.
- Karaca, Şahika (2010). Emine Semiye Hayatı-Fikir Dünyası-Sanatı-Eserleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi.
- Kaymaz, Kadriye (2009). *Gölgedeki Kalem Emine Semiye*. İstanbul: Küre Yay.
- Kaygusuz, Bezmi Nusret (1955). *Bir Roman Gibi*. İzmir: İhsan Gümüşayak Matbaası.
- Kurnaz, Şefika (2008). *Osmanlı Kadın Hareketinde Bir Öncü Emine Semiye*. İstanbul: Timaş Yay.
- _____ (2009). *Emine Semiye’nin Gözüyle Yüzyıl Önce Serez Yaylası’nda Kültür Hayatı*. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Merkezi <http://www.hbektas.gazi.edu.tr> (11.12.2009).
- Tunaya, Tarık Zafer (1998). *Türkiye’de Siyasi Partiler İkinci Meşrutiyet Dönemi*. C.2. İstanbul: İletişim Yay.
- Uraz, Murat (1941). “Emine Semiye”. *Resimli Kadın Şair ve Muharrirlerimiz*. İstanbul: Tefeyyüz Kitabevi.

A Woman Writer During the Modernization Period: Emine Semiye Hanım

Şahika Karaca*

Abstract

Emine Semiye Hanım is the daughter of Ahmet Cevdet Paşa, one of the leading statesmen of the Tanzimat Period, and the sister of Fatma Aliye Hanım, who is regarded as the first Turkish woman novelist. Emine Semiye is one of the leaders of the Ottoman women's movement and is known for the various roles she successfully took on as a politician, journalist, teacher and nurse. In a variety of newspaper articles and literary works Emine Semiye dwelt on political and social issues like women's rights, feminism, and children's education. This study aims to draw attention to the significant role Emine Semiye Hanım played both in the Turkish women's movement and in Turkish literature by focusing on her social and political activities and her identity as a woman of letters, as an educator and as a supporter of women's rights.

Keywords

Emine Semiye, Tanzimat literature, Fatma Aliye, Ottoman women's movement.

* Assist. Prof., Erciyes University, Faculty of Education, Department of Turkish Language Education / Kayseri
skaraca@erciyes.edu.tr

Портрет писательницы периода модернизма: Эмине Семие Ханым

Шахика Караджа*

Аннотация

Эмине Семие Ханым является дочерью одного из ведущих государственных деятелей периода Танзимата Ахмеда Джевдет-паши и приходится сестрой Фатме Алие Ханым, признанной первой женщиной-романистом. Эмине Семие является пионером движения османских женщин. Она является очень богатой и многосторонней личностью: она писатель, политик, журналист, учитель и медсестра. В своих статьях в различных газетах и в литературных произведениях Эмине Семие рассматривает права женщин, феминизм, воспитание детей, различные политические и социальные вопросы. В этой работе рассматривается политическая и общественная деятельность Эмине Семие, ее литературная и педагогическая индивидуальность, через определение ее места в женском движении показаны ее место и роль в турецкой литературе и женском движении Турции.

Ключевые Слова

турецкая литература, Фатма Алие, Эмине Семие, движение османских женщин.

* Доц. Доктор, университет Эрджиес, педагогический факультет, кафедра турецкого языка / Кайсери
skaraca@erciyes.edu.tr